

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ АРХІТЕКТУРИ

УДК 711

Б.С. Черкес

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра дизайну і основ архітектури

СУЧАСНА АРХІТЕКТУРА ЛЬВОВА МІЖ ІСТОРИЗМОМ ТА РЕСТАВРАЦІОНІЗМОМ

© Черкес Б.С., 2009

У статті розглядаються перспективи розвитку архітектури Львова, що знаходиться на міждоріжжі між сучасною архітектурою та архітектурою псевдоісторичною.

The article considers the perspectives of development of Lviv architecture, which are standing at the parting of the ways between modern and pseudo historic architecture.

Постановка проблеми

Прикордонний Львів з 800-тисячним населенням наприкінці 80-х – початку 90-х років значною мірою був причетний до розпаду Радянської імперії, проте набагато менше скористався з цього порівняно з іншими містами України.

Україна – держава з централізованим управлінням. Переважна більшість інвестицій стікається до столиці – Києва, де сконцентрувалося політичне та економічне життя країни і розміщені банки, підприємства та штаб-квартири іноземних представництв. До цього додалися еміграційні хвилі дев'яностих років. Робочі сили зі Львова орієнтувалися як на схід – передовсім на Київ та Москву – так і на захід, зокрема на Італію, Іспанію, США, Канаду та Польщу. Такий розвиток подій у їх сукупності пояснює негативні тенденції розвитку Львова.

Сьогодні цей процес уповільнився, і можна зазначити, що з містобудівного погляду Львів, можливо, навіть виграв з недорозвиненості дев'яностих років. У Києві в результаті будівельного буму значною мірою зруйновано історичну архітектурну структуру та силует міста. У результаті непланомірного ущільнення та спекуляцій з нерухомістю деякі частини міста спотворено. Львів, навпаки, зміг зберегти свій історичний центр – старе місто, що знаходиться під захистом ЮНЕСКО. Це не означає, що у Львові за останні 20 років з'явилися зразки сучасної архітектури, варті схвалення. Але те, що збудовано, повною мірою орієнтувалося на наявну забудову історичного міста. І хоча мова архітектурних форм не завжди переконлива, проте просторово у Львові зберігся цілісний історичний ансамбль.

Виклад основного матеріалу

За результатами опитування 100 львівських архітекторів, яке провели автор та архітектор Антон Коломейцев у квітні 2009-го року, з'ясовано популярність об'єктів сучасної архітектури міста. Найпопулярнішим об'єктом визнано греко-католицьку Церкву Різдва Пресвятої Богородиці в житловому масиві Сихові на периферії міста.

Церква збудована у 1995–2001 рр. За проектом Радослава Жука, канадського архітектора українського походження, учня Луїса Кана та професора Монреальського університету Макгілла. Р. Жук потрактував цю сакральну будівлю у візантійській традиції мовою сучасних архітектурних форм. Крім того, він тісно поєднав церкву із соціальним та містобудівним тлом житлового масиву.

Сихів – це найбільша панельна забудова міста, у вісімдесятих роках запроєктована на 140000 жителів державним проектним бюро «Діпромісто» (сьогодні «Містопроект») як робітничі

поселення. Більшість мешканців – колишні вихідці із села або діти селян із навколишніх сіл. Ці люди і до сьогодні зберегли інтенсивні зв'язки зі своїми рідними місцями та з культурною традицією своїх батьків – із культурою села. Для центральної частини величезного поселення було запроєктовано громадські заклади, які також були призначені для ідеологічного перевиховання соціальних груп у комуністичному дусі. Проте в середині вісімдесятих років Радянський Союз, незважаючи на всі намагання Михайла Горбачова, переживав глибоку економічну та ідеологічну кризу. Тому не було споруджено ні грандіозно запланованих громадських споруд, ані будівлі центрального апарату партії. Це стало причиною, що величезна площа в центрі поселення до 1993-го року залишалась незабудованою. В процесі відновлення української церкви після краху комунізму було оголошено конкурс на будівництво церкви на цьому місці. Організацією конкурсу, в якому переміг професор Р. Жук, займалась греко-католицька громада Сихова.

Перед початком будівництва Радослав Жук наголосив на тому, що ця церква повинна зводитись не лише висококваліфікованими будівничими – усі віруючі громади Сихова повинні долучитись до цього процесу. Конструкція церкви чітка і передбачає нескладне виконання з бетонного каркаса та червоної цегли як основних архітектурних елементів. За задумом архітектора, церква увінчана п'ятьма позолоченими куполами. Позолочені куполи у цьому похмурому місці радянської панельної забудови мали бути символом надії та центром неймовірної сили притягання. Тут у 2001 році Папа Іван Павло II провів службу, на яку зібрався мільйон віруючих. З того часу у Львові церква відома також під назвою «Папська» церква. Скромний пам'ятник Папі Римському перед головним фасадом нагадує про цю величну подію.

З містобудівного погляду проф. Жук дуже добре розмістив церкву. Він встановив її на найвищій пагорб і ефективно під'єднав осі доріг поселення, а зокрема він спрямував до церкви головний 2-кілометровий проспект Червоної Калини. Так архітектор створив символ ідентифікації для 140000 жителів Сихова. На щастя, усі хаотичні житлові, офісні та торговельні будівлі і споруди, які з'явилися під час будівельного буму після 2000 р., не змогли зруйнувати цю початкову концепцію архітектора. Церква залишилась головною домінантою забудови поселення. Цікаво, що учасники міжнародного конкурсу на тему «Реконструкція житлового району Сихів» у 2008-у році цей факт сприйняли і розглядали церкву як просторовий центр всього району.

Прикладом невдалого архітектурного рішення у згаданому опитуванні було названо будівлю «Укрсоцбанку» на площі Міцкевича в центрі старого міста. Проект було обрано в результаті двоетапного конкурсу з кваліфікаційним відбором претендентів 1996–98 рр. серед львівських архітекторів. Будівлю банку зведено на місці багатофункціонального будинку з початку XIX століття, який у 1987 р. згорів і його знесли, незважаючи на те, що будівля була претендентом на отримання статусу пам'ятки Світової спадщини ЮНЕСКО. Переможцем конкурсу став проєкт архітекторного бюро Олександра Базюка. Цей проєкт переможець готував у співпраці з тодішнім головним архітектором міста, Володимиром Швецем. Досвідчений архітектор О. Базюк до цього часу реалізував багато об'єктів, проте у нього не було досвіду роботи з історичною архітектурою. Ускладнило ситуацію те, що знищена будівля знаходилася під захистом ЮНЕСКО. Думки архітекторів розділилися. Крім прибічників проєкту нової будівлі на площі Міцкевича, деякі архітектори та реставратори наполягали на відновленні будівлі XIX століття. Вони хоча й програли конкурс, але згодом довго і агресивно критикували у місцевій пресі та організовували акції протесту. Тривалі громадські дискусії, зміни початкового проєкту, хронічне недофінансування, незадоволення замовника, брак коштів та псевдоісторичні доповнення призвели до того, що у серці старого міста Львова з'явився безмасштабний, еkleктичний, неомонументальний об'єкт архітектури з поганих матеріалів ненайкращого смаку.

Наслідки такої спроби для Львова доволі драматичні, оскільки лише спроба додати до історичної архітектурної субстанції нову сучасну архітектуру вже на початках була дискредитована, а псевдоісторична архітектура з усіма можливими репліками здобула у населення беззаперечної популярності. Окрім того, політичні партії та угруповання значною мірою маніпулювали темою. Це призвело до того, що сьогодні конкурси на спорудження сучасних архітектурних будівель взагалі не мають великих шансів на успіх.